

УДК 37.01; 374.1; 378

**Інна
Книш**

Доцент кафедри державно-правових дисциплін та українознавства Сумського національного аграрного університету, кандидат філософських наук

**Наталія
Кочубей**

Завідувач кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, доктор філософських наук, професор, м. Київ

НОВА ОСВІТНЯ ПАРАДИГМА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Мета й наукова новизна статті полягає у з'ясуванні, що на сучасному етапі розвитку освіти в Україні склалися дві освітні парадигми — освіта *off-line* як система й освіта *on-line* як мережа, та визначенні їхніх переваг і недоліків. У дослідженні застосовані такі методики: сучасні інноваційні техніки та методики, які використовуються у цих освітніх парадигмах: структурування тексту у вигляді таблиць, TASC-аналіз, Fishbone, стратегія "Insert", Cinquain, Coaching, SWOT-аналіз, змішане навчання, гейміфікація, інкапсуляція, графікація, фрагментація мереж, LMS-менеджмент, тренінг-системи, треки, хмарні технології. Результати: обґрунтовано, що поняття і процеси, які розглядаються в медичній етиці та деонтології (егогенія, егротогенія, ятрогенія), подібні до освітніх, які відбуваються в системах "учитель (викладач) — учитель (викладач)", "учитель (викладач) — учень (студент)" і "учень (студент) — учень (студент)". Практична значимість: доведено, що власне освіта як система зумовила появу нової вітчизняної парадигми освіти, котра формується на межі *off-line*-освіти як системи й *on-line*-освіти як мережі.

Ключові слова: освіта, *on-line-освіта як мережа, off-line-освіта як система, нова парадигма освіти, інновація, егогенія, егротогенія, ятрогенія, структурування тексту у вигляді таблиць, TASC-аналіз, Fishbone, стратегія "INSERT", Cinquain, Coaching, SWOT-аналіз, змішане навчання, гейміфікація, інкапсуляція, графікація, фрагментація мереж, LMS-менеджмент, тренінг-системи, треки, хмарні технології.*

Сучасне суспільство потребує якісної освіти, яка спроможна забезпечити потреби споживача та виробника матеріальних і духовних благ, що неухильно зростають. Перехід до інформаційного суспільства кардинально змінює становище освіти. Одним із провідних критеріїв упровадження інноваційних технологій в освітній процес стає зміна психологічного, соціального, морального, економічного, політичного, юридичного та інших статусів самих учнів (студентів). Як зазначає Р. Рабінович¹, на постнеокласичному етапі розвитку освіти й виховання склалися дві освітньо-виховні парадигми: *off-line* та *on-line*. *Off-line*-парадигма, на нашу думку, збігається з тією парадигмою освіти й виховання, яка характерна для розгляду освіти та виховання як системи, а *on-line* — для розгляду освіти та виховання як мережі. Як зазначає більшість учителів (викладачів), учням (студентам) стає нецікаво і навіть важко сприймати й засвоювати матеріал, якщо його подано в застарілій формі "*off-line-освіта як система*" та нав'язано учневі (студентові) учителем (викладачем). Крім того, самі учні (студенти) стають неуважними, неслухняними, неконтрольованими, швидко втомлюються, вередують тощо.

Водночас "*off-line-освіта як система*" має й позитивні моменти: загальна й обов'язкова для всіх система освіти з єдиним навчальним планом і програмами; систематичність і логічність у викладенні матеріалу, що сприяє дисциплінованості. Проте класно-урочна система позбавляє особу можливості вільно розпоряджатися своїм часом; нав'язує і підпорядковує знання, значно зменшує ініціативність; готує людину-гвинтика внаслідок економіко-політичної необхідності, тому що розвиненій промисловості потрібні не самостійні працівники, а інструменти для отримання прибутків, які мають бути пунктуальними, слухняними, пасивними та готовими сприймати своє неблагополучне становище як належне. При цьому учителі (викладачі) приходять до висновку, що настав час змінити застарілі методи навчання на нові.

On-line-освіта як мережа, навпаки, сприяє свободі вибору, розвитку ініціативності, когнітивної сфери, розширює межі спілкування, привчає людину до самоосвіти впродовж усього її життя. І тут стає очевидним теоретико-методологічний дисбаланс, що змушує фахівців з різних галузей налагоджувати взаємозв'язки та шукати шляхи виходу з кризи. Одним із

¹ Рабінович Р. Тенденции в *on-line-образовании* [Эл. ресурс] / Р. Рабінович. — Режим доступа: <http://theoryandpractice.ru/videos/1064-roman-rabinovich-tendentsii-v-onlayn-obrazovanii>.

таких шляхів, на наше переконання, може стати впровадження у навчальний процес нових технологій, методів і методик.

Саме тому важливе місце серед ключових компетентностей учителя (викладача), розвитку й удосконаленню яких приділяється особлива увага, посідає компетентність, пов'язана з його інформаційною та комунікаційною діяльністю. При цьому інформаційно-комунікаційні технології виступають як система теорій, ідей, засобів і методів організації освітньої діяльності, скерованих на ефективне розв'язання проблем, що охоплюють усі аспекти засвоєння знань і формування практичних умінь та навичок, спонукають до неперервної самоосвіти, а сам процес навчання дає можливість оцінити практичні результати; і як мережа, складовими якої є учасники освітнього процесу (учителі (викладачі) та учні (студенти)).

Вважаємо за доцільне зазначити, що у вітчизняному освітньому і науково-дослідницькому дискурсі проблема інноваційних методів навчання залишається однією з найбільш актуальних. Іншим нагальним питанням є проблема співіснування двох освітніх парадигм: off-line-освіти як системи та on-line-освіти як мережі. Розглянемо більш докладно, які саме сучасні інноваційні технології використовуються в них.

У сучасній off-line-освіті як системі учителі (викладачі) застосовують такі інноваційні методи та методики розвитку когнітивної сфери учнів (студентів): структурування тексту у вигляді таблиць, TASC-аналіз, Fishbone, стратегія "Insert", Cinquain, coaching тощо. Про них уже йшлося у наших попередніх публікаціях².

На стику переходу від off-line-освіти як системи до on-line-освіти як мережі розробляється така методика, як змішане навчання.

Змішане навчання (*blended learning*) — це система навчання/викладання, яка поєднує найбільш ефективні аспекти й переваги викладання в аудиторії та інтерактивного, або дистанційного, навчання і є системою, що складається з рівних частин, які функціонують у постійному взаємозв'язку одна з одною, утворюючи певне ціле. Тобто це система, в якій компоненти гармонійно взаємодіють, за умови, що всі ці компоненти методично грамотно організовані.

При цьому Г. Чередніченко і Л. Шапран виокремлюють три основних компоненти моделі змішаного навчання, які використовуються в сучасному освітньому середовищі:

² Книш І.В. Впровадження сучасних інновацій та їх роль у становленні нової парадигми освіти / І.В. Книш // Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди". — Дод. 1 до вип. 37, т. 1 (69) : тематичний вип. "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського простору". — К. : Гнозис, 2016. — С. 80—89; Книш І.В. Освітні інновації у контексті становлення нової парадигми освіти / І.В. Книш // European humanities studies Education and Training. — Т. II : Болонський процес і перспективи розвитку вищої освіти в Україні, Європі та світі. — Slupsk (Poland), 2016. — S. 4—15.

— очне навчання (face-to-face) — традиційний формат аудиторних занять учитель (викладач) — учень (студент);

— самостійне навчання (self-study learning) — передбачає самостійну роботу учнів (студентів): пошук матеріалів за допомогою ресурсної карти, пошук у мережі та ін.³;

— on-line-навчання (on-line collaborative learning) — робота учнів (студентів) і учителів (викладачів) у режимі on-line, наприклад за допомогою Internet-конференцій, Skype або Wiki та ін.⁴

Засобами досягнення навчальних цілей за методикою змішаного навчання є два типи навчальних платформ:

1) зовнішні платформи, змістове наповнення яких індивідуально розробляє навчальна інституція з урахуванням мети навчання та аналізу потреб учнів (студентів) (наприклад Moodle, Web Course Tools);

2) внутрішні платформи, що відображають зміст уже розроблених навчальних курсів (наприклад Mackmillan English Campus, CALL)⁵.

Переваги змішаного навчання: своєчасне виявлення учнів (студентів), що зазнають труднощів при вивченні навчального матеріалу. Більшість сервісів змішаного навчання включають on-line-інструменти, які дають негайний зворотний зв'язок учителю (викладачу) з учнем (студентом); широкий вибір матеріалів і завдань, що підходять для конкретного класу, індивідуальний підхід до кожного класу; ефективне використання часу на уроці; вчить організовувати і планувати роботу самостійно, незалежно отримувати й аналізувати знання, шукати і відбирати інформацію, приймати рішення, формувати навик презентації проєктів, займатися самоосвітою.

Однак, незважаючи на явні переваги, використання моделі змішаного навчання має цілу низку недоліків, до яких можна віднести небажання багатьох учителів (викладачів) використовувати електронне навчання, низький рівень володіння технологіями учителів (викладачів) та учнів (студентів), залежність від техніки та мережі Internet. Слід зазначити, що впровадження змішаної форми навчання вимагає від учителя досить великих зусиль⁶.

³ Желнова Е.В. 8 етапов смешанного обучения (обзор статьи “Missed Steps” Дарлин Пейнтер // Training & Development) [Эл. ресурс] / Е.В. Желнова. — Режим доступа: <http://www.obs.ru/interest/publ/?thread=57>.

⁴ Чердніченко Г.А. Модель змішаного навчання і її використання у викладанні іноземних мов [Ел. ресурс] / Г.А. Чердніченко, Л.Ю. Шапран. — Режим доступа: <http://2015.moodleoot.in.ua/course/view.php?id=83&lang=en>.

⁵ Микитенко Н.О. Ефективні методики формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей / Н.О. Микитенко // Наукові записки Тернопільського нац. пед. ун-ту імені Володимира Гнатюка. — Сер. : Педагогіка. — 2011. — № 2. — С. 157—166.

⁶ Кривонос О. Змішане навчання як основа формування ІКТ-компетентності вчителя [Ел. ресурс] / Олександр Кривонос, Ольга Коротун // Наукові записки. — Сер. : Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. — Вип. 8 (11). — С. 21—22. — Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/19412/1/Kryvonos.pdf>.

Таким чином, очевидно, що модель змішаного навчання цілком вписується в концепцію модернізації сучасної освіти, засновану на введенні нових освітніх стандартів і приєднанні до Болонського процесу та інших міжнародних угод. Звичайно, впровадженні змішаної форми навчання потребує деяких змін: внесення змін у нормативну базу, інвестицій у розробку необхідного навчального контенту і підготовки кадрів. Але, без сумніву, в тій складній ситуації, в якій сьогодні перебуває освіта, постала необхідність революційних змін спрямованих на модернізацію всієї освітньої сфери, де ІТ мають створити новий експериментальний простір, а вчителі (викладачі) та розробники освітніх технологій зможуть апробувати новий педагогічний і методологічний інструментарій, включно з автоматичним оцінюванням, інтерактивними симуляторами та освітніми іграми.

Розглянемо, які сучасні інноваційні технології впроваджуються в освітній процес у on-line-освіті як мережі.

Мережеві технології — сучасний напрям інформатизації суспільства загалом і освіти зокрема, що бурхливо розвивається. Найбільшою глобальною мережею, яка об'єднала тисячі регіональних і корпоративних мереж світу, є Internet — сукупність різних складників, серед яких: електронна пошта, електронні підручники, словники, довідники, енциклопедії, телеконференції й навіть чати, блоги, Вікі-Вікі тощо. Ця мережа виникла на основі ARPANET (Advanced Research Projects Agency Network — за назвою агенції-розробника) й бурхливо розвивалася до початку 80-х років ХХ ст. завдяки підключенню локальних мереж навчальних закладів і науково-дослідних установ. Остаточний перехід до технології сучасної мережі Internet відбувся у січні 1983 року, коли для обміну інформацією вперше було прийнято протокол NCP/IP (Transmission Control Protocol / Internet Protocol) — сукупність стандартів для обміну інформацією⁷.

Використовуючи оцифровану on-line-інформацію, ми можемо покращити якість off-line-освітньої парадигми. При цьому можна користуватися такими методами і методиками: гейміфікація процесу сприйняття; графікація — відновлення процесів з увагою; інтерактивність; інкапсуляція — побудова нейронних зв'язків; фрагментація мереж (побудова штучного інтелекту); LMS-менеджмент; концепція тренінг-систем і треків в освіті тощо. Більш детально ми розглядали їх у попередніх публікаціях⁸, наразі ж наведемо приклад використання хмарних технологій.

⁷ Балик Н.Р. Активне навчання з використанням технологій Веб 2.0 : навч. посіб. / Надія Балик, Олег Лялик. — Тернопіль : Навч. книга — Богдан, 2009. — С. 9.

⁸ Книш І.В. Впровадження сучасних інновацій та їх роль у становленні нової парадигми освіти / І.В. Книш // Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди". — Дод. 1 до вип. 37, т. 1 (69) : тематичний вип. "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського простору". — К. : Гнозис, 2016. — С. 80—89; Книш І.В. Освітні інновації у контексті становлення нової парадигми освіти / І.В. Книш // European humanities studies Education and Training. — Т. II : Болонський процес

Хмарні технології (Cloud Technology) — це технології, які дають користувачам Інтернету доступ до комп'ютерних ресурсів сервера і такого програмного забезпечення, як on-line-сервіси⁹. Використання хмарних технологій у навчанні має ряд таких переваг: економія засобів на придбання програмного забезпечення (використання технології Office Web Apps (Office on-line)); зменшення потреби в спеціалізованих приміщеннях; виконання багатьох видів навчальної роботи, контролю й оцінювання on-line; економія дискового простору; антивірусна, безрекламна, антихакерська безпека та відкритість освітнього середовища для учителів (викладачів) і учнів (студентів); можливість повторно переглянути урок удома, виконати домашнє завдання, не відстаючи від програми у разі відсутності в навчальному закладі, користуватись on-line-перекладачем, проходити on-line-тестування; спілкування в соціальних мережах за допомогою форумів; користування віртуальними бібліотеками, колекціями відеоуроків. Приклади використання хмарних технологій: Office Web Apps-додатки (Office 365); електронні журнали та щоденники (<http://shodennik.ua/>); on-line-сервіси для навчального процесу, спілкування, тестування; системи дистанційного навчання, бібліотека, медіатека; сховища файлів, спільний доступ (Dropbox, SkyDrive) і робота; відеоконференції; електронна пошта; сервіси Google Apps; користування безкоштовними хмарними серверами тощо.

Звичайно, нові хмарні технології мають і низку недоліків: конфіденційність (дані, які передаються за допомогою хмарного сховища, можуть бути перехоплені хакерами); якість інтернет-підключення; проблема дієздатності апаратної інфраструктури тощо.

Таким чином, інноваційні технології мають створити новий експериментальний простір, де вчителі (викладачі) та розробники освітніх технологій зможуть апробувати новий педагогічний і методологічний інструментарій, включаючи автоматичне оцінювання, інтерактивні симулятори та освітні ігри. Про це свідчить і виступ міжнародного радника з питань систем освіти та інновацій К. Робінсона на TED Talks: “Усі сучасні системи освіти перебувають на етапі реформування, але цього недостатньо, реформа нині вже не є дієвою, бо вона покликана вдосконалити модель, яка не працює. Нам потрібна не еволюція, а революція в освіті. Система має втілитись у щось нове”¹⁰. І цим новим, на нашу думку, має стати нова парадигма освіти як унаочнення концепції навчання впродовж усього життя (*Life Long Learning*).

і перспективи розвитку вищої освіти в Україні, Європі та світі. — Slupsk (Poland), 2016. — S. 4—15.

⁹ Хмарні технології в навчанні // Інфосвіт : освітній портал [Ел. ресурс]. — Режим доступу: <http://infosvit.if.ua/hmarni-tehnolohiji-v-navchanni/>.

¹⁰ Рахмістрюк І. Чи відбудеться революція в українській системі освіти? [Ел. ресурс] / Інна Рахмістрюк. — Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/chi-vidbudetsya-revolyuciya-v-ukrayinskiy-sistemi-osviti-.html>.

Потрібно зазначити, що на сучасному етапі розвитку України через складне економічне становище, пов'язане із занепадом економіки та сільського господарства (промисловість і аграрний сектор уже не потребують великої кількості освічених кадрів), виникла криза всієї освітньої системи, яка призвела до скорочення штату і кількості спочатку загальноосвітніх, а згодом і вищих навчальних закладів. Тому з огляду на необхідність розвитку актуалізується проблема пошуку альтернативних методик і технік викладання матеріалу, що сприятимуть реалізації творчого потенціалу в умовах жорсткої конкуренції між викладачами.

У процесі активного та цілеспрямованого розвитку творчого потенціалу соціального суб'єкта пріоритетна роль належить саме культурі, освіті та вихованню. Прикро визнавати, але пошуки творчої складової навчально-виховного процесу ще не стали нормою в навчальних закладах. Власне, стратегія розвитку держави спонукає до дій, і саме проблема творчості сьогодні стає провідною у філософії освіти та виховання.

У таблиці ми спробували узагальнити уявлення про те, яким чином інноваційні технології та творчий потенціал учителів (викладачів) впливають на становлення нової освітньої парадигми з позицій “учитель (викладач) — учитель (викладач)”, “учитель (викладач) — учень (студент)” і “учень (студент) — учень (студент)”.

Отже, як видно з таблиці, всі напрацювання мають на меті з'ясування пріоритетної і стратегічної мети освіти та виховання — формування самоорганізованого суб'єкта освітньої діяльності. Освіта — це процес споживання інформації, який має ціну та призначення, а відтворені знання мають сенс і цінність. Вони виробляються в діалоговому континуумі, в бінарній опозиції “суб'єкт — суб'єкт” освіти й виховання, де, з одного боку, чітко простежується призначення вчителя (викладача) (ці терміни вживаються у сучасній науковій літературі здебільшого як синоніми, хоча очевидна їх відмінність: “учитель” — термін, який частіше вживається в метафізичному сенсі, “викладач” — феномен більш високого порядку, в ньому є емоційна складова у формі переживання за свою роль у подальшому житті суб'єкта освіти та виховання, саме його бракує в якостях викладача як представника знання), з іншого — очікується результативність і якісність того, хто виступає в іпостасі іншого суб'єкта освіти та виховання. Ця якість якраз і є план творчого порядку, саме ті здібності, які актуалізуються в індивідуальних особливостях суб'єктів освіти й виховання. До них належать ерудиція, спостережливість, допитливість, воля, критичний склад розуму, працездатність, прагнення до самоосвіти та самовдосконалення, наполегливість у реалізації інтелектуальних планів, оригінальність та ініціативність, комунікативність та інформативність тощо.

Сьогодні головною метою освіти й виховання, якій підпорядкований їх зміст, є творення особливого суб'єкта — особистості, спроможної реалізувати

Вплив інноваційних технологій на нову освітню парадигму*

Критерій	On-line-освіта як мережа	Нова освітня парадигма	Off-line-освіта як система
Методологія та методи	Дозволяють змінювати освітні та виховні парадигми сприйняття користувача	Мультиваріантні, трансдисциплінарні методи, методики та технології сприяють становленню нової парадигми освіти (Life Long Learning)	Не можуть швидко та остаточно змінювати освітні та виховні принципи: малий часовий контакт із групою користувачів; незначна чисельність користувачів
Гносеологічні передумови	Здатні звільнити off-line-систему від перевантаження інформацією та техніками, методами і методами; дозволяють зберегти, закріпити старі методології та методи, а також трансформувати, розвинути й пристосувати їх до своїх вимог	Переважає надається не обсягу інформації, а її якості; особлива увага приділяється тому, щоб навчити людину шукати необхідну інформацію самостійно	Перевантажені інформацією і техніками, методологіями та методами; уже неспроможні зупинити процес втрати своїх засадничих методологій і методик
Комунікації	Розширюються	Ризоматичний пошук нових зв'язків відбувається постійно	Обнуляються, тобто взаємодія із живою людиною сходить нанівець
Стан	Формується мережа	Формується нова парадигма	Руйнується система
Когнітивні здібності людини	Увага концентрується на одному об'єкті приблизно 1,5 сек; людина втрачає здатність до зосередження і концентрування уваги на одному предметі	Постійне розширення меж людських можливостей	Увага концентрується на одному об'єкті приблизно 14 сек, людина при цьому може читати, сприймати урок (45 хв) або лекцію (1,5 год), переглядати фільми тощо
Класифікація та характеристика виконавця (за С.О. Ганбою)	Ідентифікаційний тип особистості on-line; шизоїдний тип людини; людина-чойсер; людина-мережевик	Ідентифікаційний номадологічний тип особистості; атомарний тип людини; людина-навігатор; людина-понтіфік	Ідентифікаційний тип особистості off-line; людина-челенджер

I. Книш, Н. Кочубей. Нова освітня парадигма в контексті нових сучасних технологій

І. Книш, Н. Кочубей. *Нова освітня парадигма в контексті нових сучасних технологій*

Продовження таблиці

Критерій	On-line-освіта як мережа	Нова освітня парадигма	Off-line-освіта як система
Проблеми	Сучасні технології змінили комунікацію, співпрацю, навчання; знання містяться в мережах (on-line), спільнотах, а не лише на паперових носіях і в пам'яті людини (off-line); люди навчаються завдяки створенню та підтримці зв'язків з обізнаними людьми, тому багато видів неявної навчальної діяльності реалізуються поза стінами класних кімнат. З огляду на такі тенденції традиційні методи та прийоми не завжди, а іноді взагалі не будуть ефективними у навчальному процесі	Створення суспільства знань і нового стандарту освіти. Учень (студент) має поповнювати свої знання і набувати вмінь під впливом інтересу та внутрішньої мотивації, а не отримувати велику кількість різної інформації під тиском необхідності скласти іспити та тести. Тенденції заміни традиційного предметного підходу різними видами самостійної, незалежної діяльності учнів (студентів), до метапізнання. Для розвитку цієї тенденції необхідне використання ІКТ й різноманітних креативних технологій у навчальному процесі	Класична модель освіти, яка ґрунтується на передаванні знань від учителя (викладача) до учня (студента), вичерпала себе. Використання ІКТ у навчальному процесі має сенс тоді, коли буде змінено навчальні програми, методики та критерії оцінювання знань учнів (студентів). Причини обмеженого використання ІКТ в освіті: програми, методи, критерії оцінювання знань не відповідають рівню і швидкості розвитку сучасного суспільства, економіки, виробництва; некоректний вектор використання ІКТ у навчальному процесі; відсутність електронного інформаційно-навчального середовища; невідповідність учителів (викладачів); некомпетентність та ІК-неосвіченість керівників освітньої галузі

Продовження таблиці

Критерій	On-line-освіта як мережа	Нова освітня парадигма	Off-line-освіта як система
Сприймання інформації учнем (ступенем)	Швидка реакція; нелінійний підхід; перевага надається графічним відомостям	Мобільні технології (Mobile Computing); відкритий контент (Open Content); електронні книги (Electronic Books); доповнена реальність (Augmented Reality); сенсорні інтерфейси (Gesture based computing); візуалізація даних та їх аналіз (Visual data analysis)	Звичайна реакція; лінійний підхід; уміння вдумливо читати
Опрацювання даних	Опрацювання відомостей, які надходять безперервно кількома потоками; багата задачі	Швидка обробка ризомної інформації; номадичний спосіб пошуку та опрацювання інформації. Інформаційна грамотність: висока продуктивність праці; винахідливе аналітичне мислення; швидкий пошук та обробка інформації; ефективне спілкування; проактивне творче ставлення до справи; робота над проектами; робота у команді; розв'язання проблем; уміння брати відповідальність на себе; життєві компетентності; співпраця; комунікація; створення знань; використання ІКТ для розв'язання проблем	Опрацювання лінійного одного потоку; однозадачі

I. Книш, Н. Кочубей. *Нова освітня парадигма в контексті нових сучасних технологій*

І. Книш, Н. Кочубей. Нова освітня парадигма в контексті нових сучасних технологій

Закінчення таблиці

Критерій	On-line-освіта як мережа	Нова освітня парадигма	Off-line-освіта як система
Взаємодія між учителем (викладачем) і учнем (студентом)	Налаштовані на співпрацю; постійне перебування в контакті	Якісний е-контент: мультимедійний, інтерактивний; релевантний; вік, мова, культура; відповідає стандартам; персоналізований; соціальний (collaboration, sharing); on-line та off-line; розвиває навички й мислення	Конкурувальний; один
Спроможність до навчання учителем (викладачем) і учнем (студентом)	Вчиться, граючись; багата фан-тазія; технологія — друг	Навчання для всіх, усюди та завжди; мобільне навчання; навчання в моделі 1:1; трансляція з одного на кілька пристроїв; динамічні матеріали; матеріали, створені учителем (викладачем), учнем (студентом) тощо; персоналізоване навчання; навчальні ігри та навчання під час гри; віртуальне репетиторство, коучинг; спільна робота в реальному часі за допомогою хмарних технологій; доступ до матеріалів за принципом “у будь-який час”; оцінювання в режимі реального часу; можливості управління та покращений захист; освітні сервіси; дистанційне навчання; персоналізація; гейміфікація; інтерактивні підручники; навчання завдяки відеоіграм	Навчання та гра відокремлені; терпелячий; реаліст; технологія — не друг. Щоб синтезувати off-line-систему й on-line-мережу, потрібно: ввести IT-стандарт (корпоративний, державний); розробити систему мотивації; впровадити систему підвищення кваліфікації; розробити методику — зміна парадигми; створити e-інформаційно-наукове відкриття середовища: контент, створений у сучасній формі, сучасними засобами, орієнтований на Веб 2.0 — на потреби користувача; створити інфраструктуру

Джерело: Ганаба С.О. Філософія дидактики: контексти, практики / С.О. Ганаба. — Суми : Університетська книга, 2015. — С. 115—116; Морзе Н.В. Основні тенденції використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті [Ел. ресурс] / Н.В. Морзе. — Режим доступу: <http://leader.cit.zp.ua/files/plan/2013/prez30.11.13.pdf>.

себе за умов інтелектуально-творчої свободи шляхом розкриття особливих, неповторних якостей (творчих здібностей), детермінантою яких стає соціально та індивідуально значущий мотив та установка на самореалізацію. Для цього потрібно вивчати взаємини у системах: “учень (студент) — учень (студент)”, “учень (студент) — учитель (викладач)” та “учитель (викладач) — учитель (викладач)”, які є, на нашу думку, подібними до взаємин “лікар — пацієнт”. Щоб це довести, розглянемо етимологію слова “освіта”.

Слово *doctor*, запозичене з латини, і російське слово та його західні відповідники означає аж ніяк не лікаря, а вчителя, викладача, наставника. Дієслово *doseo* перекладається як “учити, навчати, сповіщати, повідомляти, пояснювати, викладати справу, готувати до театральної дії”. Корінь цього слова *-do-* (або *-da-*) — *давати, дарувати, передавати знання*. Тобто освіта, як ми бачимо, вживається не на позначення вченого ступеня, а як синонім слова “лікар”, що вперше зустрічається у “Грамоті Владислава” (1387) (там зазначено: “Докторъ Стославъ”). У 1499 році фіксується народна форма “дохтор”, у 1576 році — “дох тур”¹¹. Потрібно зазначити, що людинотворчі процеси розглядає деонтологічний напрям медичної етики. Термін “деонтологія” був уведений у першій половині XIX ст. англійським філософом-утилітаристом, засновником Лондонського університету Дж. Бентамом. Він вживав його для позначення теорії моральності в цілому. Свої погляди на ці питання він виклав у працях “Принципи моралі та законодавства” (1789); “Деонтологія, або Наука про мораль” (1834). Деонтологія (від грецьк. *deon, deont* [os] — належне, *logos* — вчення) — це сукупність етичних норм, спрямованих на виконання медичними працівниками своїх професійних обов’язків¹². Але лікарі обмежують її зміст лише співвідношенням “лікар — пацієнт”, тобто відносинами мікрорівня. Вони беруть до уваги *егогенію* — шкідливий вплив хворого на самого себе; *егротогенію* — взаємовплив хворих один на одного; *ятрогенію*, або ятрогенні захворювання (від грец. *iatros* — лікар, *γενναο* — створювати, виробляти) — психогенні розлади, які виникають як наслідок деонтологічних помилок медичних працівників — неправильних висловлювань або дій¹³ (зазначимо, що вперше це поняття ввів німецький психолог О. Бумке у книзі “Лікар як наслідок душевних розладів” (1925)¹⁴). У Радянському Союзі терміном “деонтологія” став називати медичну етику академік М. Петров (1876—1964) — засновник онкології в СРСР. У книзі “Питання хірургічної

¹¹ Таранов П.С. 120 философів: Жизнь. Судьба. Учение. Мысли : универсальный аналитический справочник по истории философии : в 2 т. / П.С. Таранов. — Симферополь : Реноме, 2005. — Т. 2. — С. 216.

¹² Большая медицинская энциклопедия : [в 30 т.] / гл. ред. Б.В. Петровский. — 3-е изд. — М. : Сов. энциклопедия, 1977. — Т. 7. — С. 109.

¹³ Там же. — Т. 28. — С. 537.

¹⁴ Bumke O. Der Arzt als Ursache seelischer Störungen / O. Bumke // Dtsch. med. — Wschr. 1925. — 230 s.

деонтології”¹⁵ він намагався привернути увагу людства до етичних проблем медицини, замінивши “буржуазний” термін “медична етика” на “радянський” термін “деонтологія”. Тобто із зазначеного видно, що діяльність лікаря (рос. “*образование*” чогось) спрямована на оздоровлення тіла людини шляхом попередження хвороб та їх лікуванням. Як вважає Р. Пітерс, лікування охоплює таку систему процесів, яка призначена для досягнення кінцевого позитивного результату. Він висновує, що така спрямованість спостерігається і в освіті. При цьому він виокремлює деякі відмінності, що впливають із природи кінцевих очікувань лікаря і вчителя. Поняття “лікування” передбачає, що лікар спирається на певний стандарт, у той час як “освіта” не має подібного припущення. Це призводить до того, що кінцевий результат досить часто не визначений, консенсусу з цього приводу не існує тому, що є досить багато різних позначень цілей освіти, хоча при цьому мають місце й певні обмеження. Таким чином, освіта, долаючи власні кордони, стає дійсно безмежною¹⁶. Ми вбачаємо у лікувальному процесі подібність до освітнього.

Інше тлумачення терміна “освіта” дає В. Огнев’юк (від укр. *світло*, *світоч*, *свічадо* на протипагу лат. *os* — кістяк, хребет, основа і *vita* — життя)¹⁷, потрактовуючи його як процес, що дасть людині змогу розкрити свої приховані творчі здібності. До речі, В. Поздняков зазначає, що “освіта передбачає роботу, яка спрямована на самого себе, адже шлях у світ є водночас і шляхом до себе, відкриттям себе, “вислуховування” своєї природи й духовності, відкриттям у собі нових сил, здібностей, відчуттів, переживань. Цей творчий акт має завершитися переструктуруванням наявного досвіду людини. Він можливий завдяки культурі, носієм якої є людина. Особливе місце в цьому процесі належить філософії як формі самопізнання культури, її світоглядної основи. Важливою є також і роль філософії як людинотворчого потенціалу освіти”¹⁸. Тобто вони розглядають освіту як процес, що може надати людині можливість розкрити в собі творчі здібності.

Розглянувши вищенаведені тлумачення поняття “освіта”, можна стверджувати, що дії лікаря спрямовані на оздоровлення тіла людини, при цьому розглядаються процеси еогенії, егрогогенії та ятрогенії, а дії учителя (викладача) — на душу (духовний світ людини), тому ми вважаємо за необхідне розглядати освіту з подібних позицій, тобто у системах “учитель (викладач) — учитель (викладач)”, “учитель (викладач) — учень (студент)”

¹⁵ Петров Н.Н. Вопросы хирургической деонтологии / Н.Н. Петров. — 5-е изд., перераб. — Л.: Медгиз, 1956. — 64 с.

¹⁶ Martin J.R. The Ideal of the Educated Person / J.R. Martin // Educational Theory. — 1981. — Vol. 31. — P. 97—109.

¹⁷ Огнев’юк В.О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку / В.О. Огнев’юк. — К.: Знання України, 2003. — С. 3.

¹⁸ Поздняков В.М. Наука і освіта в ноосферній концепції В.І. Вернадського : автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.02 / Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка / В.М. Поздняков. — К., 2006. — С. 12.

і “учень (студент) — учень (студент)”. При цьому завданням освіти є не тільки трансляція знання, але й процес, спрямований на розкриття творчих здібностей людини, тобто формування самої себе. Тільки за цієї умови освіта і виховання постануть у новій якості та допоможуть висловити на засадах гуманізму й толерантності у ставленні особистості до світу, природи, речей, культури, соціальних явищ, а також до самої себе та інших людей. У цьому світі особистість, маючи значний потенціал, постійно отримує нагоди прокладати власні шляхи, які зрештою дадуть їй змогу зробити своє життя повнокровним і гармонійним, усвідомити, що саме вона може залишити після себе у спадок.

Висновки

Ми проаналізували сучасні інноваційні підходи, техніки, які використовуються в off-line-освіті як системі й on-line-освіті як мережі. Спільним для них всіх є: розвиток когнітивної сфери учня (студента) шляхом концентрування уваги на розгляді предмета дослідження, орієнтація на майбутнє; надання професійної підтримки, формування готовності самостійно робити вибір і, реалізуючи його, нести відповідальність за результат; підтримка мотивації, допомога в подоланні психологічних блоків і перешкод на шляху до мети; надання інформації щодо оформлення проблеми, визначення цілей, шляхів і засобів її досягнення, організація роботи учасників у групах; розвиток критичного мислення; візуалізація взаємозв'язків між причинами та наслідками; ранжування чинників за ступенем їх значущості тощо.

Отже, структура й сутність інноваційного потенціалу освітнього процесу повністю відповідає характеру і швидкості соціальних змін, які відбуваються у суспільстві, а також високим європейським стандартам підготовки конкурентоспроможних фахівців інноваційного типу.

Список використаних джерел:

1. Балик Н.Р. Активне навчання з використанням технологій Веб 2.0 : навч. посіб. / Надія Балик, Олег Лялик. — Тернопіль : Навч. книга — Богдан, 2009. — 88 с.
2. Большая медицинская энциклопедия : [в 30 т.] / гл. ред. Б.В. Петровский. — 3-е изд. — М. : Сов. энциклопедия, 1977. — Т. 28.
3. Большая медицинская энциклопедия : [в 30 т.] / гл. ред. Б.В. Петровский. — 3-е изд. — М. : Сов. энциклопедия, 1977. — Т. 7.
4. Ганаба С.О. Філософія дидактики: контексти, стратегії, практики : монографія / С.О. Ганаба. — Суми : Університетська книга, 2015. — 334 с.
5. Желнова Е.В. 8 етапов смешанного обучения (обзор статьи “Missed Steps” Дарлин Пейнтер) [Эл. ресурс] / Е.В. Желнова // Training & Development. — Режим доступа: <http://www.obs.ru/interest/publ/?thread=57>.
6. Книш І.В. Впровадження сучасних інновацій та їх роль у становленні нової парадигми освіти / І.В. Книш // Гуманітарний вісник ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди”. — Дод. 1 до вип. 37, т. 1 (69) : тематичний вип. “Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського простору”. — К. : Гнозис, 2016. — С. 80—89.

7. Книш І.В. Освітні інновації у контексті становлення нової парадигми освіти / І.В. Книш // European humanities studies Education and Training. — Т. II : Болонський процес і перспективи розвитку вищої освіти в Україні, Європі та світі. — Slupsk (Poland), 2016. — S. 4—15.

8. Кривонос О. Змішане навчання як основа формування ІКТ-компетентності вчителя [Ел. ресурс] / Олександр Кривонос, Ольга Коротун // Наукові записки. — Сер. : Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. — Вип. 8 (11). — С. 19—23 — Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/19412/1/Kryvonos.pdf>.

9. Микитенко Н.О. Ефективні методи формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей / Н.О. Микитенко // Наукові записки Тернопільського нац. пед. ун-ту імені Володимира Гнатюка. — Сер.: Педагогіка. — 2011. — № 2. — С. 157—166.

10. Морзе Н.В. Основні тенденції використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті [Ел. ресурс] / Н.В. Морзе. — Режим доступу: <http://leader.cit.zp.ua/files/plan/2013/grez30.11.13.pdf>.

11. Огнев'юк В.О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку / В.О. Огнев'юк. — К. : Знання України, 2003. — 448 с.

12. Петров Н.Н. Вопросы хирургической деонтологии / Н.Н. Петров. — 5-е изд., перераб. — Л. : Медгиз, 1956. — 64 с.

13. Поздняков В.М. Наука і освіта в ноосферній концепції В.І. Вернадського : автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.02 / Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка / В.М. Поздняков. — К., 2006. — 19 с.

14. Рабинович Р. Тенденции в on-line-образовании [Эл. ресурс] / Р. Рабинович. — Режим доступа: <http://theoryandpractice.ru/videos/1064-roman-rabinovich-tendentsii-v-onlayn-obrazovanii>.

15. Рахмістрюк І. Чи відбудеться революція в українській системі освіти? [Ел. ресурс] / Інна Рахмістрюк. — Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/chi-vidbudetsya-revoluciya-v-ukrayinskiy-sistemi-osviti-.html>.

16. Таранов П.С. 120 философфов: Жизнь. Судьба. Учение. Мысли : универсальный аналитический справочник по истории философии : в 2 т. / П.С. Таранов. — Симферополь : Ренеме, 2005. — Т. 2. — 704 с.

17. Хмарні технології в навчанні [Ел. ресурс] // Інфосвіт : освітній портал. — Режим доступу: <http://infosvit.if.ua/hmarni-tehnolohiji-v-navchanni/>.

18. Чередніченко Г.А. Модель змішаного навчання і її використання у викладанні іноземних мов [Ел. ресурс] / Г.А. Чередніченко, Л.Ю. Шапран. — Режим доступу: <http://2015.moodle.moot.in.ua/course/view.php?id=83&lang=en>.

19. Bumke O. Der Arzt als Ursache seelischer Störungen / O. Bumke // Dtsch. med. — Wschr, 1925. — 230 s.

20. Martin J.R. The Ideal of the Educated Person / J.R. Martin // Educational Theory. — 1981. — Vol. 31. — P. 97—109.

Надійшла до редакції 26.09.2017

Inna Knysh, Natalia Kochubey. New Educational Paradigm in the Context of New Modern Technologies

The aim and scientific novelty lies in analyzing two educational paradigms that have been established at the current stage of the development of Ukrainian education, namely, off-line education as a system and on-line education as a network; outlining their advantages and disadvantages. Methods: modern innovative techniques and methods which are used in these educational paradigms: table structuring of the text,

TASC-analysis, Fishbone, INSERT strategy, Cinquain, Coaching, SWOT-analysis, blended learning, gamification, encapsulation, graphication, network fragmentation, LMS-management, training systems, tracks, cloud-based technologies. Results: it has been concluded that concepts and processes of medical ethics and deontology (egogenesis, aegrotogenesis, iatrogenesis) are proved to be similar to educational ones which are characteristic of the systems: "Teacher (Educator) – Teacher (Educator)", "Teacher (Educator) – Pupil (Student)" and "Pupil (Student) – Pupil (Student)". Practical significance: it has been grounded that education as a system predetermined the emergence of a new national paradigm of education which is formed at the juncture of off-line education as a system and on-line education as a network.